

Szczecin, dnia 10.12.2022 rok

dr hab. Marta Stępień-Słodkowska, prof. US
Wydział Kultury Fizycznej i Zdrowia
Instytut Nauk o Kulturze Fizycznej
Uniwersytet Szczeciński

Recenzja

rozprawy doktorskiej autorstwa **mgr. Dariusza Czekana**
pt. Jakość życia i ryzyko zachowań zdrowotnych
w populacji osób niedostosowanych społecznie

Promotor: dr hab. prof. AWF Aleksander Barinow-Wojewódzki

Rozprawa doktorska autorstwa mgr. Dariusza Czekana stanowi znaczące, dla rozwoju badań w dyscyplinie nauk o zdrowiu, opracowanie naukowe. Celem badań była cyt. „ocena występowania sytuacji zdrowotnej osób przebywających w warunkach penitencjarnych ze szczególnym uwzględnieniem współwystępowania zespołu zależności od substancji psychoaktywnych i wpływ tych zachowań na jakość życia wśród osób przebywających w warunkach penitencjarnych, przeprowadzona na dwóch grupach kontrolnych: młodocianych którzy osiągnęli pełnoletność i dorosłych w warunkach wolnościowych oraz dwóch grupach: osadzonych młodocianych w wieku osiemnastu lat i osadzonych dorosłych.” Założenia badawcze sformułowano w pytaniach dotyczących 1. zależności pomiędzy grupami osób osadzonych i na wolności w kontekście zachowań ryzykownych, 2. wykazania, która z badanych grup charakteryzuje się najryzykowniejszymi zachowaniami zdrowotnymi, 3. związków pomiędzy zachowaniami ryzykownymi, a ogólną jakością życia, 4. związków pomiędzy zachowaniami ryzykownymi, a fizyczną jakością życia badanych, 5. zależności

Sekcja Nauki

L. dz.

Wpł. dnia 3.1.2023 r.

między zachowaniami ryzykownymi, a ich wpływem na mentalną jakość życia. Podjęte badania zwracają uwagę na znaczący problem zdrowia publicznego, a mianowicie nasilające się zjawiska dysfunkcji czy patologii życia społecznego. Jak podaje autor rozprawy, nasilające się patologie życia społecznego prowadzą do spadku poczucia bezpieczeństwa osobistego, osłabienia więzi rodzinnych, wzrostu przestępczości, nasilania problemów zdrowotnych i zaburzeń społecznych, co często powiązane jest z nadużywaniem substancji psychoaktywnych, w tym alkoholu. Liczne źródła literatury przytoczonej przez autora badań wykazały, że zachowania ryzykowne najczęściej ze sobą współwystępują. Problem ten widoczny jest szczególnie w grupach zagrożonych wykluczeniem społecznym, w grupach wysokiego ryzyka, u których zachowania niepożądane są głęboko utrwalone i przejawiają się poważnymi negatywnymi konsekwencjami zdrowotnymi. Prowadzenie analogicznych badań może być wykorzystane w profilaktyce prozdrowotnej społeczeństwa, ukierunkowanej na zapobieganie dysfunkcjom i patologiom społecznym poprzez celowane programy i projekty adresowane do różnorodnych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Wybór tematu rozprawy na stopień doktora nauk o zdrowiu jest jak najbardziej właściwy. Przedstawione badania zawierają aspekt poznawczy i praktyczny zawarty w obszarze dziedziny nauk medycznych i nauk o zdrowiu. Praca składająca się ze 171 stron opracowana została zgodnie z zasadami przyjętymi dla prac doktorskich. Treść pracy została prawidłowo przyporządkowana do poszczególnych rozdziałów i podrozdziałów charakterystycznych dla prac badawczych. Opracowanie stanowi spójną i logiczną całość opisaną zgodnie z zasadami stosowanymi w języku polskim. Drobne błędy zdarzają się autorom na różnym etapie rozwoju naukowego i najczęściej nie mają znacznego wpływu na ogólną wartość merytoryczną badań, jak i w tym przypadku, aczkolwiek można byłoby prosić o większą staranność w doborze słów.

Praca doktorska rozpoczyna się stroną tytułową przedstawioną w języku polskim, następnie spis treści. Pierwszym rozdziałem pracy jest „Wstęp” podkreślający ważność podjętego tematu, a to jest niekwestionowane. Autor zwraca uwagę na problemy związane z funkcjonowaniem społeczeństwa lub wybranych populacji i ich potrzeb w zakresie przedstawionych badań. Dodatkowo przeprowadzone przez autora badania stanowią doskonałe uzupełnienie polskiej literatury na temat jakości życia i zachowań zdrowotnych w systemie penitencjarnym. Kolejny rozdział, bardzo obszerny „Przegląd literatury” wykracza tematyką poza ustalone problemami badawczymi granice teoretyczne, jednak dostarcza czytelnikowi wiele wiedzy pokrewnej. Podrozdziały teoretyczne przedstawiają m.in. założenia psychologiczne i socjologiczne badań nad systemem penitencjarnym, charakterystykę

problemów subkultury więziennej, w tym autoagresji, klasyfikacje zachowań ryzykownych oraz teoretyczne aspekty badań nad jakością życia.

W rozdziale „Cel badań i założenia” autor poprawnie sformułował cel badań, problemy badawcze i hipotezy.

Materiał i metody badań zostały opisane w kolejnym rozdziale. Na uwagę zasługuje adekwatna do zakresu tematycznego opracowania liczebność badanej grupy, gdyż dane do badań uzyskano od 200 osób płci męskiej, z czego 100 osób to grupa przebywająca w warunkach penitencjarnych, a 100 to grupa kontrolna przebywająca „w warunkach wolnościowych”. Dobór osób do badań uważam za właściwy. W pracy przedstawiono wszystkie zastosowane metody badawcze, które są uznanymi za odpowiednie i wiarygodne w świetle literatury przedmiotu. Metodą wybraną do projektu badawczego była metoda sondażu diagnostycznego, technika ankieta z zastosowaniem narzędzia badawczego - kwestionariusza autorstwa własnego składającego się z 28 pytań, dotyczących danych demograficzno-społecznych, sytuacji rodzinnej, zachowań ryzykownych i aktywności fizycznej. Kolejne wybrane narzędzia to Test Zachowań Ryzykownych, Inwentarz Zachowań Ryzykownych i kwestionariusz oceny jakości życia SF-36 w wersji polskiej. W tym miejscu należało zaznaczyć źródło pochodzenia wyżej wymienionych narzędzi badawczych. Bardzo słusznie zwrócono uwagę na mogący pojawić się problem niezetelności uzyskanych danych. Dlatego w ośrodkach penitencjarnych kwestionariusze były wypełniane w obecności wychowawców, których obecność w trakcie badania przyczyniła się prawdopodobnie do przekazywania rzetelnych danych. Natomiast dane od osób przebywających w warunkach wolnościowych zbierane były w obecności wychowawców klas, a osób dorosłych w obecności autora niniejszych badań. Uzyskane dane poddano analizie statystycznej w celu uzyskania wyników. Analizy statystyczne zostały poprawnie dobrane i są powszechnie stosowane w takich procedurach badawczych.

Wyniki badań omawianej dysertacji stanowią konsekwencję realizacji zaplanowanego procesu badawczego i sformułowanych celów badawczych. Zostały przedstawione w 77 tabelach. Jednymi z ważniejszych uzyskanych wyników, co w konsekwencji przeformułowano na wnioski było zaobserwowanie większej skłonności do zachowań ryzykownych osób młodych przebywających w warunkach penitencjarnych niż ich rówieśników przebywających na wolności. U osób dorosłych takiej zależności nie zaobserwowano. Natomiast najryzykowniejsze zachowania zdrowotne obserwowano u młodzieży przebywającej w warunkach wolnościowych w stosunku do grupy młodzieży przebywającej w zamknięciu. Ogólnie wnioskowanie jest prawidłowe, sprecyzowane w 5 punktach, które syntetycznie i

rzeczowo podsumowują całą rozprawę doktorską i są odpowiedzią na pytania badawcze w pracy, zgodnie z założeniami autora.

Opis i przedstawienie uzyskanych wyników świadczą o doświadczeniu autora w realizacji badań, a także o jego merytorycznym przygotowaniu do wybranego tematu. Z całą pewnością można przyznać, że tak pozyskane wyniki mają znaczny wkład w rozwój nauki w Polsce i na świecie.

Rozdział „Dyskusja” autor napisał w sposób zwięzły dokonując, z widocznym przemyśleniem, analiz na temat wszystkich pozyskanych źródeł literatury w odniesieniu do wyników własnych. Dokonanie takich interpretacji autor oparł na zaawansowanej znajomości literatury przedmiotu oraz umiejętności prowadzenia polemiki naukowej. Opisywane zagadnienia teoretyczne w rozprawie doktorskiej oraz przedstawiane badania w rozdziale „Dyskusja” wywodzą się ze 123 pozycji literatury.

Podsumowując, uważam, że praca doktorska mgr. Dariusza Czekana posiada znaczną wartość naukową i wnosi nowe oryginalne opracowanie podjętego zagadnienia badawczego z zakresu dyscypliny nauki o zdrowiu. Praca prezentuje wiedzę autora z zakresu dyscypliny nauki o zdrowiu na wysokim poziomie oraz umiejętność prowadzenia badań i opisywania ich w formie pracy naukowej. Uważam, że zakres materiału jest godny stworzenia wartościowych naukowo publikacji i rozpowszechnienia ich w kraju i na świecie. Natomiast przytoczone w recenzji sugestie mają tylko i wyłącznie znaczenie edukacyjne, poszerzające umiejętności i kompetencje naukowe przyszłego badacza.

Całą rozprawę doktorską, jako pracę pisemną oceniam bardzo dobrze wydając pozytywną ocenę końcową i wnioskuję o nadanie mgr. Dariuszowi Czekanowi stopnia doktora nauk medycznych i nauk o zdrowiu w dyscyplinie nauk o zdrowiu.

dr hab. Marta Stępień-Słodkowska, prof. US

M. Stępień-Słodkowska